

УДК 595.734 (477)

Р. Й. Годуцько

СТАН ВИВЧЕНОСТІ ЕФЕМЕРОПТЕРОФАУНИ УКРАЇНИ

Започатковані в середині XIX ст. дослідження одноносок (*Insecta, Ephemeroptera*) на теренах України тривають понад 100 років. Значний внесок у дослідження фауни, екології та особливостей розповсюдження одноносок у гідроценозах Українських Карпат зробили Е. Маєвський та Й. Дзендзелевич [8, 9, 10, 13, 14]. Впродовж 20-30-х рр. одноносок Українських Карпат та заходу України вивчав Й. Мікульський [15]. Проведені О. А. Черновою дослідження ефемероптерофауни Дніпра [6] виявили нові для України та науки види. З основного русла ріки автором вказується рід *Oligoneurisca borysthenica* Tshernova, 1937. Вперше вказаний О. А. Черновою для водотоків України рід *Ametropus* виявлений тільки у середній течії Дніпра. Раніше нові для науки види знайшов Ф. Клапáлек у водотоках Чорногори та Горган [12]. Описана ним *Rhithrogena gorganica* Klapálek — ендемічний східноєвропейський вид, поширення іншого — *Ecdyonurus subalpinus* Klapálek обмежене гірськими системами Європи. Описаний з Чорногори *E. nigrescens* Klapálek, насправді є молодшим синонімом центральноєвропейського виду *E. picteti* (Meyer-Dur).

Протягом останніх 60-ти років *Ephemeroptera* вивчалися як складова частина зообентосу. Спеціальні дослідження ефемероптерофауни в цей час проводились лише Р. Совою [16], котрий описав з околиць Айпетри *Electrogena braaschi* (Sowa).

Одноноски Десни та пониззя Дунаю в межах України досліджувалися В.В. Поліщуком [5, 6]. Протягом останніх 10 років активно вивчаються *Ephemeroptera* верхнього Дністра, в притоках якого знайдені нові види у фауни України [3, 11].

За останніми даними фауна одноносок України представлена 70 видами: *Ameletus inopinatus* Eaton, 1887; *Siphonurus lacustris* Eaton, 1870; *S. alternatus* Say, 1824; *Ametropus fragilis* Albarda, 1878; *Baetis alpinus* (Pictet, 1843); *B. fuscatus* (Linné, 1761); *B. muticus* (Linné, 1758); *B. niger* (Linné, 1761); *B. rhodani* (Pictet, 1843); *B. tricolor* Tshernova, 1928; *B. vernus* Curtis, 1834; *Centroptilum luteolum* (Müller, 1776); *Cloeon dipterum* (Linné, 1761); *Cloeon simile* Eaton, 1870; *Procloeon bifidum* (Bengtsson, 1912); *Procloeon nana* (Bogoescu, 1951); *Isonychia ignota* (Walker, 1853); *Oligoneurisca borysthenica* (Tshernova, 1937); *Oligoneuriella rhenana* (Imhoff, 1852); *Epeorus torrentium* Eaton, 1881; *E. sylvicola* (Pictet, 1865); *Rhithrogena alpestris* Eaton, 1881; *R. germanica* Eaton, 1885; *R. gorganica* Klapálek, 1907; *R. hybrida* Eaton, 1885; *R. iridina* (Kolenati, 1839); *R. semicolorata* (Curtis, 1834); *Ecdyonurus dispar* (Curtis, 1834); *E. fluminum* (Pictet, 1843); *E. forcipula* (Pictet, 1845); *E. helveticus*

Eaton, 1885; *E. insignis* (Eaton, 1870); *E. picteti* (Meyer-Dur, 1864); *E. subalpinus* Klapálek, 1907; *E. submontanus* Landa, 1970; *E. torrentis* (Kimmins, 1942); *E. venosus* (Fabricius, 1775); *Electrogena affinis* (Eaton, 1885); *E. braaschi* (Sowa, 1984); *E. lateralis* (Curtis, 1834); *E. quadrilineata* (Landa, 1970); *Heptagenia coeruleans* Rostock, 1877; *H. fuscogrisea* (Retzius, 1783); *H. samochai* (Demoulin, 1973); *H. sulphurea* (Müller, 1776); *H. flava* Rostock, 1877; *Ephemerella ignita* (Poda, 1761); *E. mucronata* (Bengtsson, 1909); *E. notata* Eaton, 1887; *E. major* (Klapálek, 1905); *Caenis horaria* (Linné, 1758); *C. macrura* Stephens, 1835; *C. robusta* Eaton, 1884; *Brachycercus harisella* Curtis, 1834; *Choroterpes picteti* Eaton, 1871; *Habroleptoides confusa* Sartori et Jacob, 1986; *Habrophlebia lauta* Eaton, 1884; *H. fusca* (Curtis, 1834); *Paraleptophlebia cincta* (Retzius, 1783); *P. longilobata* Tshernova, 1928; *P. submarginata* (Stephens, 1835); *Leptophlebia marginata* (Linné, 1767); *L. vespertina* (Linné, 1758); *Palingenia longicauda* (Olivier, 1791); *Ephoron virgo* (Olivier, 1791); *Ephemera danica* Müller, 1764; *E. glaucops* Pictet, 1843; *E. lineata* Eaton, 1870; *E. vulgata* Linné, 1758; *Potamanthus luteus* (Linné, 1767).

Найповніше досліджена ефемероптерофауна Українських Карпат і басейну Дністра (61 вид). Недостатньо, в порівнянні з Карпатами, вивчена фауна одноденок Криму. Для водотоків малих рік передгірської частини Криму, крім *E. braaschi*, Г. А. Кісельова [1] вказує 4 види одноденок. *H. samochai* наводиться з околиць Сімферополя.

Найчисленніші у фауні України є одноденки родини *Heptageniidae* (27 видів, 5 родів), проте вони досліджені недостатньо. Так, з 37 центральноєвропейських видів роду *Rhithrogena* до фауни України приурочені 6, а з 22 видів роду *Ecdyonurus* знайдено 10. З 5 видів роду *Epeorus* в Україні зустрічається, очевидно, лише *E. sylvicola*, оскільки знаходження *E. torrentium* вважаємо сумнівним. Практично не вивчені на теренах України одноденки роду *Electrogena* (з 23 європейських видів у водотоках України знайдено 4). Недостатньо вивчені одноденки родини *Baetidae* (12 видів). Відсутні відомості про об'єми окремих родів, їх поширення та екологію. Особливо це стосується родів *Baetis*, *Procloeon*, *Pseudocentropilum*, *Centropilum*. З 8 європейських видів родини *Oligoneuriidae* у фауні України виявлено два. Поширення роду *Oligoneurisca* у водотоках України вимагає подальшого вивчення. Одноденки родин *Caenidae*, *Ephemerellidae*, *Leptophlebiidae* та *Ephemeridae* представлені незначною кількістю видів (разом 19), що, очевидно, не відображає всього видового різноманіття цих груп. Поширення *Ephemeroptera* родин *Potamanthidae* і *Polymitarcyidae* вимагають детального дослідження, у зв'язку з антропогенним забрудненням водотоків. Очевидно, у фауні України представлено два види роду *Palingenia* (крім *P. longicauda* за усім повідомленням Г. А. Кісельової у Криму виявлена *P. fuliginosa*). Одним видом у фауні України представлені родини *Ameletidae*, *Ametretopodidae*, *Isonychiidae*, *Polymitarcyidae* і *Potamanthidae*.

І.Д. Шнаревич зі співавторами [7] для водотоків верхнього Дністра вказують вид *Potamanthus stellatus* (nomen nudum), що не відповідає вимогам ст. 11 та 13 Міжнародного кодексу зоологічної номенклатури [2].

Аналізуючи стан вивченості ефемероптерофауни України, доходимо висновку, що вона досліджена недостатньо. З огляду на це, слід очікувати знахідок нових видів для фауни України.

1. Киселева Г.А. Амфиботические насекомые в водных экосистемах малых рек предгорной зоны Крыма // Успехи энтомологии в СССР: экология и фаунистика, небольшие отряды насекомых. — СПб.: Изд-во РАН, 1993. — С. 162-163.
2. Международный кодекс зоологической номенклатуры. Изд. третье. Принят XX генеральной ассамблеей Международного союза биологических наук. — Л.: Наука, 1988. — 205 с.
3. Недоступ Г.Т. Донне тваринне населення р. Дністер і її водойм. — Автореф. дис. ... канд. біол. наук. — К., 1994. — 17 с.
4. Полищук В.В. Донная фауна реки Десны и ее изменения под влиянием загрязнений. — Автореф. дис. ... докт. биол. наук. — Кишинева, 1964. — 17 с.
5. Полищук В.В. Гидрофауна понизья Дуная в межах України. — К.: Наук. думка, 1974. — С. 160-161.
6. Чернова О.А. Поденки Днепра // Тр. гидробиол. ст. АН УССР, 1937. — 15. — С. 3-23.
7. Шнаревич И.Д., Чередарик М.И., Телюк П.М. Оценка первичной продукции и кормовой базы рыб верховья Днестра // Рыб. Хоз, 1986. — вып. 40. — С. 61-65.
8. Dziędzielewicz J. Wykaz Prasiatnik i Sicciarek na porzeczcu Prutu // Pan. Tow. Tatr., 1877. — 2, 1. — S. 1-68.
9. Dziędzielewicz J. Przegląd fauny krajowej owadów siatkoskrzydłych (*Neuroptera*, *Pseudoneuroptera*). — Kraków, 1890. — S. 95-102.
10. Dziędzielewicz J. O niektórych jętkach krajowych (Sur les *Ephemeridae*) // Czas. Tow. przyrodn. im. Kopernika, 1906. — 31, 10-12. — S. 387-390.
11. Hodunko R.I. Four species of *Ephemeroptera* (*Insecta*) new for Ukraine // Conservation and biodiversity in Ukraine. — Egham-Kiev, 1997. — P. 63.
12. Klapálek F. Příspěvek k znalosti zvířeny chrostiků a jepic Východních Karpat // Čas. Čes. Spol. Entomol., 1907. — 4. — S. 32-36.
13. Majewski E. Systematyczny wykaz owadów żyłkoskrzydłych polskich // *Insecta Neuroptera Polonica*. — Warszawa, 1882. — S. 30-31.
14. Majewski E. Owady żyłkoskrzydłe (*Neuroptera Polonica*). Systematyczny wykaz krajowych sieciarek i prasiatnik // Materiały do fauny Krajowej. — Warszawa, 1885. — S. 18-21.
15. Mikulski J. Jętki (*Ephemeroptera*). Fauna śródziemna Polski. — Warszawa, 1936. — 15. — S. 1-168.
16. Sowa R. Two new species of *Ecdyonurus* Eaton of *lateralis* (Curt.) group (*Ephemeroptera*, *Heptageniidae*) from the Crimea and Western Caucasus // Acta Hydrobiol, 1984. — 2, 25/26. — P. 181-188.

СОСТОЯНИЕ ИЗУЧЕННОСТИ ЭФЕМОРОПТЕРОФАУНЫ УКРАИНЫ

В результате выполненных на протяжении 1867-1997 гг. исследований, установлен видовой состав поденок гидрозкосистем Украины, который насчитывает 70 видов. Видовое название *Potamanthus stellatus* признано невалидным, так как не соответствует положениям статей 11 и 13

Международного кодекса зоологической номенклатуры. Наиболее полно представлены поденки семейства *Heptageniidae* (27 видов). Виды семейств *Baetidae*, *Ephemerellidae* и *Caenidae* изучены неполно. Особый интерес представляют поденки водотоков Украинских Карпат и Крыма, где в ближайшее время следует ожидать находок новых видов в фауне Украины.

STATE OF STUDY EPHEMEROPTERA FAUNA IN UKRAINE

During the research period (1867-1997) 70 species of mayflies found in hydroecosystem of Ukraine. Species name *Potamanthus stellatus* has been considered not valid, because of disparity with statute of clauses 11 and 13 International code of zoological nomenclature. Mayflies of the family *Heptageniidae* are represented the most completely (27 species). Study of species from families *Baetidea*, *Ephemerellidae* and *Caenidae* is far from being perfect. Mayflies from water-flows of the Carpatians and Crimea are of special interest and in the near future one should expect finds of new species in the fauna of Ukraine.

Державний природознавчий музей НАН України, Львів